

ACC. N:R M. 14290: 1-14.

Landskap: Skåne Upptecknare: Jungeman, Ingens, Lund
Härad: Bara Berättare: " "
Socken: Barköv, Tottarp m.fl. Berättarens yrke: arkivarie
Uppteckningsår: 1953 Född år 1902 i Tottarp m.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

No invest arb.

s. 1-14.

LUF 90.

Skriv endast på denna sida.

M. 14290.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsförsk-
ning vid Lunds universitet

Lund 17 febr. 1953.

*Brev
bit. uppteckn.*

Lunds Univ. Folklivsarkiv.

Härmed följer svar på frågelistan Minnestavlor, lokaliserat till Burlöv, Tottarp och kringliggande orter i Bara härad samt uppgifter på platser där sådana tavlor finnas bevarade. Därtill komma några smärre uppgifter om minnestavlors bruk och placering från Fjellie, Dalby och Vomb.

I detta sammanhang skall också uppmärksamheten fästas på O. Aldéns artikel i årsboken Skånska folkminnen 1927, "En förgången konst" som behandlar en folklig tillverkare av minnestavlor i Onslunda-bygden.

Jag märker, att texten blivit placerad på fel sida på uppteckningspapperet, men det beror på att den olinjerade sidan är bättre ägnad för maskinskrivning.

Med de bästa hälsningar

Jagemar Ingens

M. 14290: 1.

Landskap: Skåne Berättare: Ingemar Ingers
Härad: Bara Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet, Lund.
Socken: Burlöv, Tottarp m. fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps s:n.

Upptecknare: = berättaren.

M i n n e s t a v l o r .

På ifrågavarande trakt förekomma inramade minnestavlor, som tillkommit i anledning av födelsedagar samt dödsfall eller begravning. Deras benämning var på minnestavlor för födelsedagar: Födelsekrans eller gratelasjon (gratulation), på minnestavlor för dödsfall: lijbröv, sårjebröv eller sårjetavla (likbrev, sorgebrev, sorgetavla).

Motiven äro: för gratulationstavlor mestadels en blomsterkrans, en urna eller en äreport; för sorgebrev: likkista, ~~änglar~~, tända ljus och änglafigurer. De flesta äro målade på papper med vattenfärg: utklippt svart papper på vit botten förekommer i fråga om sorgebrev. På gratulationstavlor förekommer också uppklistrat brokigt papper. Sorgetavlor äro vanligtvis hållna i svart och vitt, men även inslag av blått förekommer. Gratulationstavlorna äro mera mångfärgade. Tex-

*) *Minnestavlan förses också.*
Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290: 2.

Landskap: Skåne Berättare: Ingemar Ingers 2.
Härad: Bara Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

2

-ten på dessa tavlor utgjordes dels av psalmverser, dels av hemmagjorda verser. En sådan kan citeras från en gratulation, skänkt 1863 till hustrun Bengta Andersdotter i Burlöv mölla på hennes 34-årsdag:

Guds godhet dig ledsaga
i hvart af dina fjett
må alla dina dagar
förrinna uti fred.

Mätte sorger aldrig hinna
Dig hvars hjerta är så godt
mätte du all sällhet hinna
du är värd den bästa lott.

Sam.
Möjligen är denna
tavla utförd av
Skolläraren
Fredriksson i Burlöv.
S. Nilsson.

Versen är placerad inom en inramning av tvenne pelare. En färglagd kopia av denna tavla finns å L.U.F. och är utförd 1929 av dåv. amanuensen Albert Nilsson. Originallet stannade länge kvar i Bengta Andersdotters hem. Hon avled 1891. (Maken var möllaren Jacob Andersson). Hus och hem övertogs av sonen Anders Jacobsson.

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290 : 3.

Landskap: Skåne. Berättare: Ingemar Ingers 3.
Härad: Bara. Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m. fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.
Upptecknare: = berättaren.

3 M i n n e s t a v l o r.

Han levde till 1940. Så länge han levde, hängde moderns gratulationstavla över soffan i dagliga stugan. Då Anders Jacobssons änka samma år flyttade därifrån, skänkte hon tavlan till Bara härads hembygdsförenings samlingar i Burlövs gl. prästgård. Från Burlövs by erinrar jag mig ännu två gratulationstavlor, som äro äldre än den nu nämnda. Skollärarehustrun Ingrid Almgren, som var f. i Sunnanå av Burlövs s:n 1832, hade fått en sådan i sin tidiga ungdom (hon hette då Ingrid Trulsdotter). Också den befinner sig nu i Burlövs prästgård. Den tredje, som är ovanligt stor, tillhörde änkefru Hanna Persson, f. Andersson, å Burlöv nr 3, som var född där 1851. Hon fick 1852 på sin ettårsdag, antagligen av föräldrarna, Anders Olsson och hustru, denna gratulationstavla, som var målad av faderns kusin, dåvarande målaregesällen Anders Hansson från Burlöv,

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290:4.

Landskap: Skåne. Berättare: Ingemar Ingers 4.
Härad: Bara. Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m. fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.
Upptecknare: = berättaren.

4
M i n n e s t a v l o r,

sedermåra den kände landskaps- och djurmålaren A.H. Kallenberg.
Tavlan, som är hans äldsta kända verk, finnes numera på Malmö museum.

Upptecknaren beskriver inte här samtliga av honom kända eller iakttagna minnestavlor men nöjer sig med att hänvisa till ännu bevarade original från undersökningsområdet:

En riklig samling både födelsedagstavlor och sorgetavlor finns i Bara hembygdsförenings samlingar i Burlövs gl. prästgård, stammande från Burlövs, Tottarps, Uppåkra m. fl. socknar, och är upptecknaren villig att för ev. intresserade på ort och ställe ange ursprunget för de flesta tavlorna. Om någon invänder, att den rätta platsen för dylika tavlor är en hem-miljö och icke museal förvaring, skall därtill svaras, att knappt någon nuförtiden vill ha sådana tavlor framme i sina hem, då de anses alltför gammalmodiga och beträffande sorgetavlorna, för

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290:5.

5.

Landskap: Skåne Berättare: Ingemar Ingers
Härad: Bara Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

5 M i n n e s t a v l o r .

dystra att se på. De hade alltså, om de inte tillvaratagits här, antingen blivit bortkastade eller fått en dålig förvaring i uthus eller på vindar.

Å Kulturhist. museet i Lund finnas två gratulationstavlor fr. Tottarps socken, målade på 1840-talet av soldaten Sven Katzler (se nedan). Å kyrkohist. Arkivet i Lund två sorgetavlor fr. Bara härad.

I det av Bara härads hembygdsförening ägda gamla husmanshemmet, Jöns Svenssons hus å Kabbarp nr 12 i Tottarps socken, finnas två gratulationstavlor från 1850-talet, också tillverkade av nämnde Sven Katzler och givna till två hans barnbarn, Sven och Hanna, om jag minns rätt, på deras ettårs-dagar. De hänga på sin gamla plats över sängen i dagliga stugan.

I kyrkovaktmästaren Olof Jeppssons hus i Tottarps by, som numera Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290:6.

6.

Landskap: Skåne. Berättare: Ingemar Ingers.
Härad: Bara. Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

M i n n e s t a v l o r .

6

äges av Tottarps kyrka och f.n. bebos av framlidne Olof Jeppssons hushållerska, hänga två gratulationstavlor med inskrift inom kransar, som Olof J-n och hans syster Bengta fått på 1860-talet. De voro födda hon 1860 och han 1863.

Att inrama brudens myrtenkrona var inte gammal allmogesed på orten.

Tavlornas pacering. Den vanligaste platsen för minnestavlor var över en säng eller soffa i dagliga stugan, eller om de tillhörde "ongantagsfolk," i undantagsstugan. Om man hade många, kunde några av dem vara upphängda i rum som man inte dagligen använde, näml. kammaren eller salen. Tavlorna hängde ständigt uppe. Även andra tavlor funnos ^{i stugan.} Vanligtvis var det oljetryck med bibliska motiv: Johannes döparen, Kristusbilder, Madonnan med barnet, evangelisterna, samt kungliga per-

M. 14290:7.

7.

Landskap: Skåne. Berättare: Ingemar Ingers
Härad: Bara. Berättarens yrke: arkivarie, landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

M i n n e s t a v l o r.

7
soner, och, sedan fotografikonsten blivit mera allmän, en exteriör eller interiör av sockenkyrkan. Målade bonader äro alls inte kända från denna ort. Däremot fanns en sorts prydnader, som bestodo av tryckta och illustrerade "kistebrev", men deras plats var på insidan av kistlocket och de förekommo aldrig inramade.

I ett fall känner jag härifrån orten, ått minnestavlor varit placerade i kyrkan. I Burlövs gamla kyrka hängde ännu i början av 1900-talet två sådana i svarta ramar. Den ena av dessa, till minne av en gosse, död på 1850-talet, hänger ännu kvar, f.n. i restaurerat skick förvarat i det södra vapenhuset. (Ang. minnestavlor i Fjellie kyrka i Torna härad, se uppteckning å särskilt blad).

Hos änkan Hanna Pål Nils¹ i Tottarp, död 1917 vid 96 års ålder, hängde över sängen i hennes undantagsrum en minnestavla över hennes

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290:8.

8.

Landskap: Skåne Berättare: Ingemar Ingers.
Härad: Bara. Berättarens yrke: arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp, m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

M i n n e s t a v l o r .

8
avlidne man, Pål Nilsson. Den var av den senare typ, som man skaffade färdiga (från bokhandeln?) och lät skriva in namn, årtal och psalmverser. Texten lydde:

Å M I N N E L S E

öfver Åboen Pål Nilsson, född i Särslöv den 11 mars 1816, död i Tottarp den 8 mars 1883.

Så vill jag innan det blir natt och hvilans bädd tillagas
blott söka åt mig här den skatt, som ej från mig kan tagas
blott söka här det namn, som är
i lifsens bok inskrifvet.

Sv. Ps. 461 v.

Om tavlan ännu finnes i behåll, förvaras den hos Pål Nilssons dotterson, f.d. lantbr. Anders Hjalmar Jönsson, Tottarp.

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290:9.

Landskap: Skåne Berättare: Ingemar Ingers 9.
Härad: Bara Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet
Socken: Burlöv, Tottarp, m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.
Upptecknare: = berättaren.

9

M i n n e s t a v l o r .

Den äldsta sorgetavla jag iakttagit, som förefaller vara färdigköpt, innan texten blev ditskriven, är daterad 1867 och har funnits i Kabbarp, Tottarps socken (över åboen Anders Jönssons hustru Bengta Johnsdotter). Den finns numera i hembygdsmuseet i Burlöv.

Tillverkare av minnestavlor. Tre namn har jag hört nämnas på tillverkare av minnestavlor. Samtliga ha haft denna sysselsättning som bisyssla. De äro:

F.d. soldaten, husmannen ~~och muraren~~ Sven Jönsson Katzler i Kabbarp, Tottarps sn (se ovan), f. 1792, död 1876. Fyra av hans födelsedagstavlor kunna med säkerhet angivas.

Om han ännu på sin ålderdom sysslade därmed är ovisst.

M. 14290: 10.

10.

Landskap: Skåne Berättare: Ingemar Ingers
Härad: Bara Berättarens yrke: Arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m. fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.
Upptecknare: = berättaren.

M i n n e s t a v l o r .

Skolläraren Fredriksson i Särslöv, Oxie härad, gränsande till Burlöv. Fredriksson var verksam på 1840- 50- och 60-talen och hade sin kundkrets i Särslövs och Burlövs socknar. Han utförde både gratulationer och sorgebrev. Med säkerhet tillskrives honom gratulationen till Ingrid Trulsdotter, sedermera gift med lärare Almgren i Burlöv (se ovan s. 3). Hans levnadsår känner jag inte, men kan inhämtas genom kyrkoböckerna.

Bygdemålaren De la Meau i Fårabäck (eller Ö.Kattarp?) i S. Sallerups sn, Oxie hd, verksam på 1860- och 70-talen. Han var annars möbelmålare. En av honom utförd gratulationstavla finnes i Burlövs gl. prästgård; har tidigare funnits hos familjen Jon Göransson i Sunnanå i Burlöv.

Om H. H. Kallenberg i hans tidigare år, se sid. 3-4.

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

M. 14290: //.

11.

Landskap: Skåne Berättare: Ingemar Ingers
Härad: Bara Berättarens yrke: arkivarie, Landsmålsarkivet
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

// M i n n e s t a v l o r.

Om priset på minnestavlor har jag ingen uppgift. Den tidpunkt, då gratulationstavlor bortgävos har varierat från barnåren (gärna på 1-årsdagen), den tidiga ungdomen (15 år i ett känt fall) till medelåldern (34 år var hustrun Bengta Andersdotter i Burlöv mölla, omtalad sid. 2). Seden att bortgiva gratulationstavlor synes ha upphört på 1880-talet i dessa orter. Då kom en annan smakriktning och andra presenter. Ett annat gammalt folkligt bruk vid gratulation var att sända varandra verser, nedskrivna på brevpapper och utan någon konstnärlig utformning. Detta bruk praktiserades bl.a. av åbodottern Kersti Andersdotter, gift Göransson, Kabbarp i Tottarps sn, som på födelsedagar sände släkt och vänner de mest naiva verser, författade av henne själv. Hon var född 1849 och fortsatte med denna sed långt in på 1900-talet.

M. 14290: 12.

120.

Landskap: Skåne. Berättare: Ingemar Ingers
Härad: Bara. Berättarens yrke: arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.
Upptecknare: = berättaren.

M i n n e s t a v l o r .

Som prov på Kersti Göranssons versdikting kan anföras:

"I dag du fyllar femton år
och därför dessa rader går
från en som icke dagen glömt
och ännu älskar lika ömt".

Ovannämnda Kersti Göransson var en mästarinna i virkning och hon har vid ett tillfälle i virkning imiterat motiven från äldre sorgetavlor. Han virkade och gav 1920 till en väninna, som förlorat en dotter, en duk av samma storlek som sorgebrevet. Där var på svart botten virkat en kedja som inramning samt en likkista och två tända ljus. Den välmenta gåvan torde dock icke ha blivit särdeles uppskattad av mottagaren.

M. 14290: 13.

13.

Landskap: Skåne. Berättare: Ingemar Ingers.
Härad: Bara. Berättarens yrke: arkivarie, landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

13

M i n n e s t a v l o r .

Som förut nämnts, voro färdigköpta minnestavlor i bruk på 1870- och 80-talen. Om de köptes i bokhandeln eller på marknader har jag mig icke bekant. Motiven på dem voro vanligtvis två kolonner, behängda med svarta sorgeslöjor. Därtill änglafigurer. Bruket att upphänga minnestavlor i hemmen upphörde emot 1800-talets slut. Ett belägg känner jag dock på minnestavlor, anskaffade efter sekelskiftet. I ett allmogehem i St. Uppåkra finnas två sådana, som tillkommit efter 1900. Den ena av dem är daterad 1903. De äro av annan typ än de ovannämnda. De ha på svart botten text i silverfärg. De äro enl. ägarens uppgift beställda i "stan", d.v.s. Lund.

Ett egendomligt bruk att minnas en avliden må också här an-

M. 14290:14.

Landskap: Skåne. Berättare: Ingemar Ingers. 14.
Härad: Bara. Berättarens yrke: arkivarie, Landsmålsarkivet.
Socken: Burlöv, Tottarp m.fl. Berättarens adress: Lund.
Uppteckningsår: 1953. Född år 1902 i Tottarps sn.

Upptecknare: = berättaren.

M i n n e s t a v l o r .

14

tecknas. Det bestod i, att man lät fotografera en avliden anhörig, sedan han eller hon var tvättad, klädd, lagd i kistan och likrummet iordninggjort. Det äldsta belägget jag har är ett fotografi av åbosenen Jacob Jönsson i Tottarp, död 1871, sedan han var klädd och lagd i kista. Detta fotografi var dock av ringa storlek och förvarades i ett album. Mera makabert var det, när man gjorde förstoringar därav och lät inrama och hänga på väggen. Jag har ett belägg därpå från Nordanå i Görslövs sn, strax intill Burlöv, där jag sett en tavla hänga i salen i en bondgård, utgörande en förstoring av ett fotografi av ett omkring 1900 avlidet gossebarn. Här på orten var det skräddaren Johannes Hoppe i Sunnanå i Burlöv, som omkring sekelskiftet anlätades att fotografera anhöriga, när de "sto lij". Några sådana fofo-

grafier torde finnas ibland Hoppes plåtar å L.U. F.